

BIBLIOTEKS – BRUG I DAG OG I MORGEN

*NYE PERSPEKTIVER PÅ
UNGE OG UDSATHED*

INDHOLD

FORORD: HVORFOR ER 'NY UDSATHED' RELEVANT FOR BIBLIOTEKERNE?

DE UNGE BIBLIOTEKSBRUGERE: HVAD VED VI?

PRÆSENTATION AF NYT UDSATHEDSPERSPEKTIV

FORANDRINGER I DE UNGES MØDE MED AUTORITETER OG VIDEN – TO CENTRALE ÆNDRINGER

TENDENSER I SAMFUNDET, DER DANNER BAGGRUND FOR NY UDSATHED OG MISTRIVSEL HOS UNGE

HVAD ER 'NYT'? KLASSISK UDSATHED VS. NY UDSATHED

HVAD BETYDER DET FOR BIBLIOTEKERNE?

LITTERATUR

FORORD: HVORFOR ER 'NY UDSATHED' RELEVANT FOR BIBLIOTEKERNE?

I rapporten "Biblioteksbrug i dag og imorgen – en målgruppebaseret kortlægning" kortlagde Tænk tanken Fremtidens Biblioteker danskernes biblioteksbrug anno 2023. I rapporten identificeres tre unge segmenter (15-29 år); Unge under uddannelse, Erhvervsaktive unge og Børneforældre under 30 år. Rapporten giver indsigter i danskernes oplevelse og brug af bibliotekerne og viser, at unges forhold til biblioteket på visse punkter adskiller sig fra de ældre segmenters. Deres kendskab til biblioteket og dets tilbud er lavere end gennemsnittet, og de vurderer bibliotekets samfundsmæssige værdi lavere end gennemsnittet.

Rapporten viser, at de unge har større udfordringer med psykisk sårbarhed end segmenterne over 30 år. Vi ser, at cirka 1/4 i hvert af de unge segmenter selv angiver, at de oplever at have en psykisk lidelse/sårbarhed, som begrænser dem i deres dagligdagsaktiviteter (s. 23 i rapporten).

Samtidig er der i kraft af samfundsudviklingen – med både nye normer og mediers indtog ikke kun i uddannelsessystemet, men også i den helt nære personlige sfære – generelt nogle nye tendenser i de unges måde at tilgå både autoriteter og viden på. Dette er relevant for biblioteket og den måde, man tilgår og møder de unge biblioteksbrugere.

Nyt udsathedsperspektiv

Mistrivsel blandt unge er de seneste år blevet et mere præsent problem, mens rammerne for ungdomslivet er blevet mere komplekse. Derfor er udsathed, som vi kender det, i forandring.

De nye samfundstendenser og en øget mistrivsel hos unge er begyndt at vise sig i en ny type udsathed, der rammer horisontalt og ikke er knyttet til sociale og økonomiske vilkår, men i højere grad er koblet op på brede samfundstendenser. Det betyder, at udsathed viser sig hos unge fra andre sociale og økonomiske udgangspunkter end tidligere. Derfor er der brug for at udvide forståelsen af udsathed.

Når man laver bibliotekstilbud, er det vigtigt at forstå de brugergrupper, man gerne vil nå, og derfor er det vigtigt at have forståelse for den udsathed som unge oplever. Med dette arbejds hæfte ønsker vi at tilbyde et nyt perspektiv at se de unge og udsathed igennem.

Arbejdshæftet og den viden der her præsenteres tager udgangspunkt i Tænk tankens undersøgelse "Biblioteksbrug i dag og i morgen – en målgruppebaseret kortlægning" og oplæg af cand.mag og p.hd. Noemi Katznelson fra Center for Ungdomsforskning på Aalborg Universitet afholdt på webinaret 'Ny udsathed' i efteråret 2023, arrangeret af Tænk tanken Fremtidens Biblioteker.

Se webinar på Tænk tankens hjemmeside eller her: <https://youtu.be/ZS0jnXKkIXo>

Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

DE UNGE BIBLIOTEKS – BRUGERE

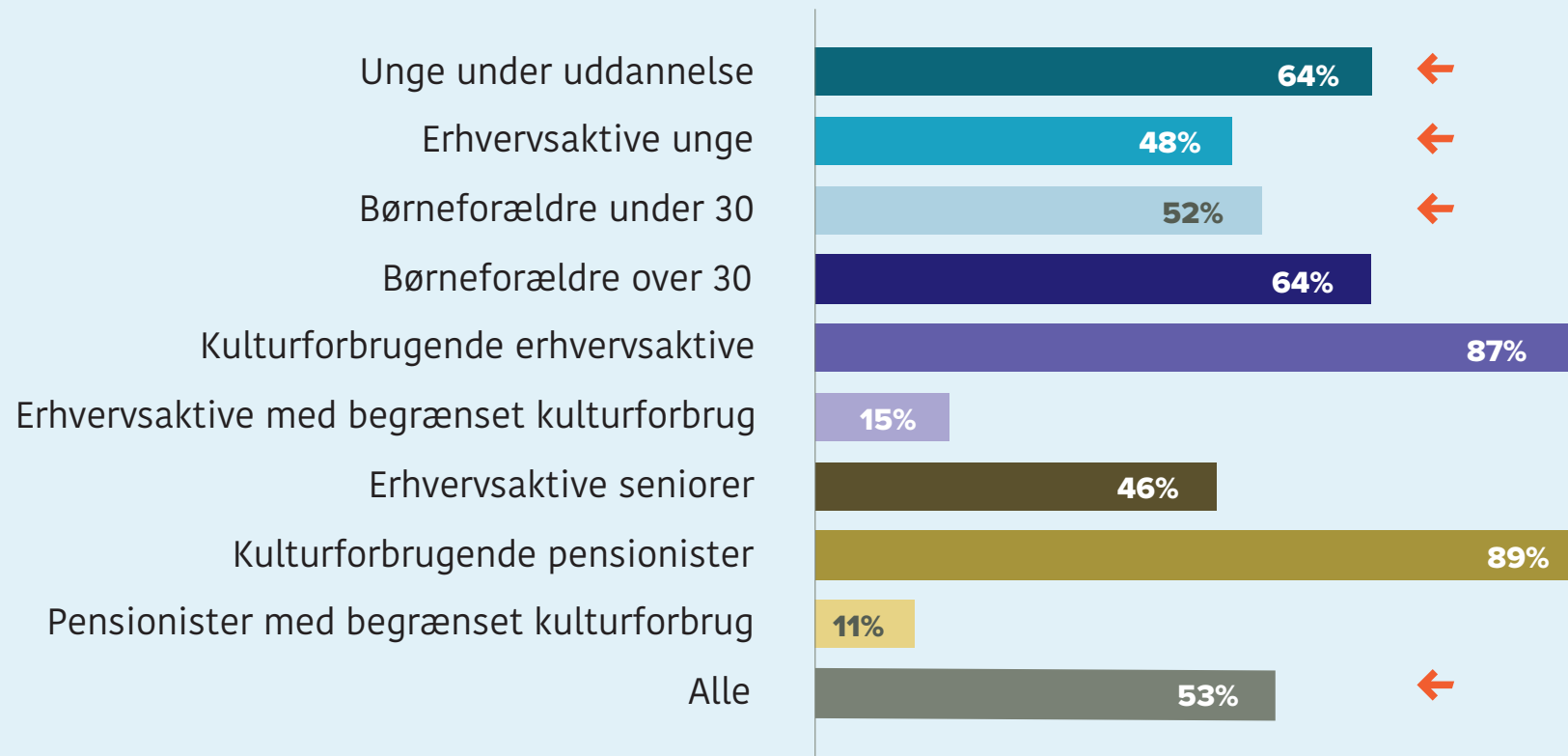
HVAD VED VI?

DE UNGE BRUGER FOLKEBIBLIOTEKET

FIGUR 23. ANDEL AF BEFOLKNINGEN SOM HAR BRUGT FOLKEBIBLIOTEKET INDEN FOR DE SENESTE TRE MÅNEDER (FYSISK OG/ELLER DIGITALT)

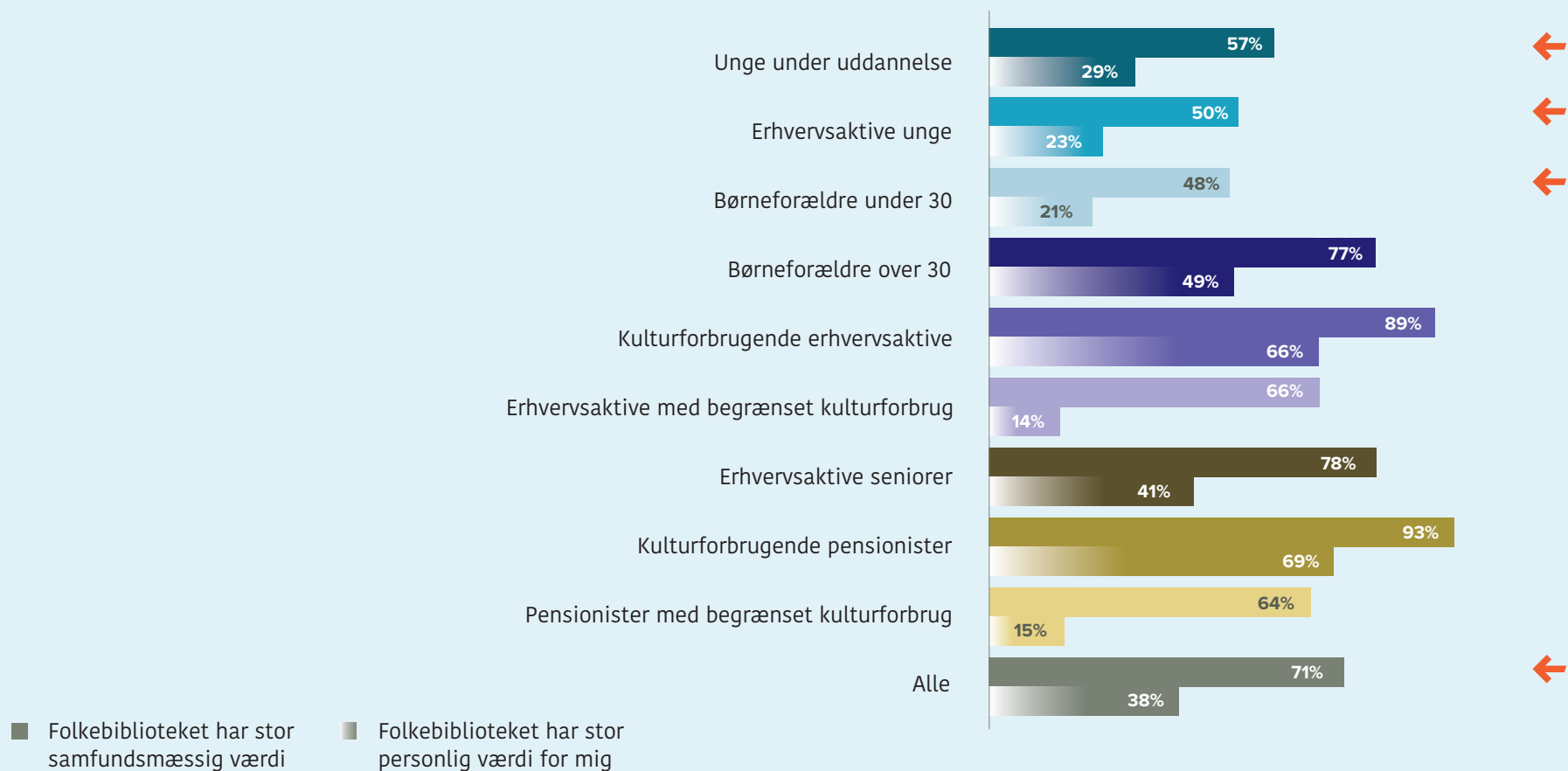
Spg: Hvornår har du sidst besøgt et folkebibliotek fysisk eller digitalt?

DE UNGE VURDERER DEN SAMFUNDSMÆSSIGE VÆRDI AF FOLKEBIBLIOTEKET LAVERE END GENNEMSNIKTET

FIGUR 46. DEN SAMFUNDSMÆSSIGE OG PERSONLIGE VÆRDI AF BIBLIOTEKET BLANDT SEGMENTERNE

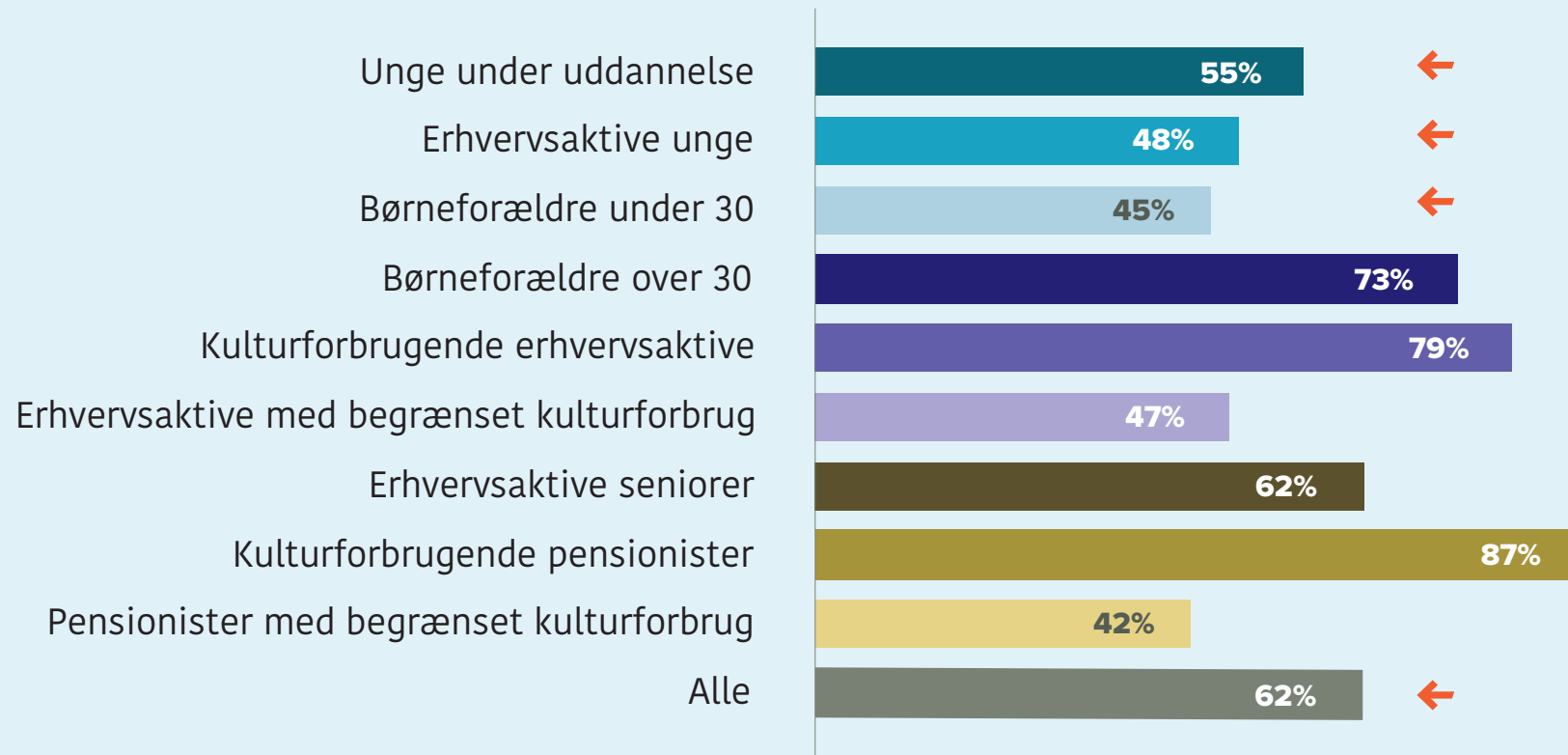
Spg: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Folkebiblioteket har stor samfundsmæssig værdi / Folkebiblioteket har stor personlig værdi for mig

DE UNGES KENDSKAB TIL FOLKEBIBLIOTEKETS TILBUD ER LAVERE END GENNEMSNITTET

FIGUR 30. ANDEL AF RESPONDENTER BLANDT SEGMENTERNE, DER VED, HVAD FOLKEBIBLIOTEKET KAN TILBYDE DEM

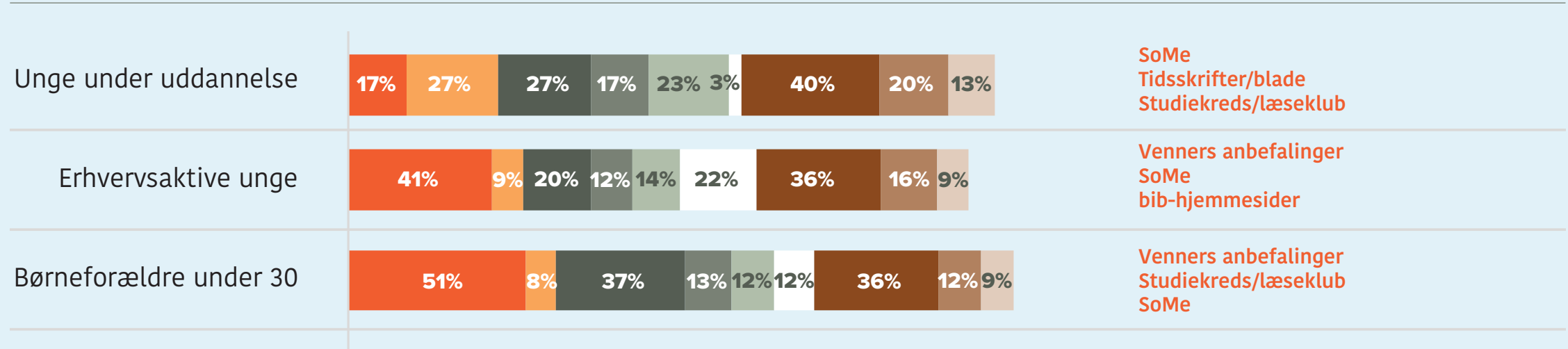
Spg: I hvilken grad vil du sige, at du ved, hvad de danske folkebiblioteker kan tilbyde dig? Andele der har angivet ”i høj grad” eller ”i nogen grad”.

HVAD KAN PÅVIRKE DE UNGE TIL BIBLIOTEKS BESØG?

FIGUR 49. HVAD KAN PÅVIRKE BRUGERNE TIL AT BESØGE BIBLIOTEKET?

Spg: Hvilke af følgende kan påvirke dig til at bruge folkebiblioteket?

SoMe
Tidsskrifter/blade
Studiekreds/læseklub

Venners anbefalinger
SoMe
bib-hjemmesider

Venners anbefalinger
Studiekreds/læseklub
SoMe

- Venners anbefalinger
- Tidsskrifter, ugeblade, modeblade og lignende
- Studiekreds/læseklub
- Anmeldelser
- Folkebibliotekets hjemmeside
- Andre folkebiblioteksrelaterede hjemmesider (f.eks. litteratursiden.dk, bibliotek.dk og lignende)
- Sociale medier, internetfora og andre hjemmesider (Facebook, Youtube, Instagram, TikTok og lignende)
- Fjernsyn/radio/podcast
- Reklamer (både fysiske og digitale)

DE UNGE BIBLIOTEKSBRUGERE – NØGLETAL

Unge under uddannelse

Katrine, 21 år, studerende på Københavns Universitet og bosat i København.

≈50% mener, at kulturtilbud er vigtige for deres livskvalitet.

≈1/4 oplever psykisk sårbarhed, der begrænser i dagligdagen.

Motivation til kultur- og biblioteksbrug: Fællesskab.

Fysisk brugshyppighed: **48%**

Digital brugshyppighed: **53%**

Primær brug: Vidensrelaterede lån.

Rum: Studieplads, studiegrupper samt socialt mødested med venner.

38% læser skøn- eller faglitteratur (inkl. lyd- og e-bøger) **mindst 1/ugen.**

Vægter socialt samvær højt.

Interesser: Rejse, musik, film/serier, spille computer, SoMe, tøj/mode.

Erhvervsaktive unge

Kasper, 22 år, arbejder i detailbranchen og bosat i Odense.

≈33% mener, at kulturtilbud er vigtige for deres livskvalitet.

≈1/4 oplever psykisk sårbarhed, der begrænser i dagligdagen.

Motivation til kultur- og biblioteksbrug: Viden og fordybelse.

Fysisk brugshyppighed: **29%**

Digital brugshyppighed: **36%**

Primær brug: Oplevelsesrelaterede lån.

Rum: Freelancearbejde, læseplads, socialt mødested med venner.

Knap 30% læser skøn- eller faglitteratur (inkl. lyd- og e-bøger) **mindst 1/ugen.**

Vægter socialt samvær højt.

Interesser: SoMe, film, TV, podcasts og holdsport.

Børneforældre under 30

Louise, 26 år, arbejder som frisør og er bosat lidt udenfor Kolding med sin kæreste og søn.

≈33% mener, at kulturtilbud er vigtige for deres livskvalitet.

≈1/4 oplever psykisk sårbarhed, der begrænser i dagligdagen.

Motivation til kultur- og biblioteksbrug: Viden og aktiviteter med børn.

Fysisk brugshyppighed: **38%**

Digital brugshyppighed: **33%**

Primær brug: Børnerelaterede lån.

Rum: Oplevelser/aktiviteter med børn, brug af PC/aviser/blade og til afslapning.

19% læser skøn- eller faglitteratur (inkl. lyd- og e-bøger) **mindst 1/ugen.**

Vægter socialt samvær højt, trods det at de har etableret familie.

Interesser: SoMe, film/serier, mad/ vin, at lytte til samt udøve musik, jagt og fiskeri.

PRÆSENTATION AF NYT UDSATHEDS – PERSPEKTIV

*KILDE: CENTER FOR UNGDOMS-
FORSKNING*

FORANDRINGER I DE UNGES MØDE MED AUTORITETER OG VIDEN – TO CENTRALE ÆNDRINGER

To centrale tendenser gør sig gældende for de yngre generationers møde med verden, som ser anderledes ud end tidligere. Dette gælder for alle unge og er ikke kun relevant for unge, der oplever psykisk sårbarhed. Derfor er der to centrale ændringer, som biblioteket som institution bør være opmærksomme på i arbejdet med unge.

1. Ændret relationsgrammatik:

- Stor forandring i de koder og den måde forholdet mellem generationer tager sig ud på.
- Mindre afstand mellem voksne og børns livsverden.
- Mindre hierarki mellem generationerne – ikke den samme automatiske autoritetsfølelse hos de unge.
- Det leder til nye autoritets- og forælderroller, med større gensidighed.
- Det betyder, at det bliver et arbejde at ”vinde” relationen.

2. Nye vidensformer:

- Demokratisering af vidensbegrebet og deraf også en ændring i hvem der har patent på viden.
- Den videnskabelige viden (dokumenterede facts) har mistet autoritet.
- Den logiske viden mister betydning og magt til andre vidensformer.
- Praktisk og anvendelsesorienteret viden, og især viden baseret på den personlige oplevelse og udgangspunkt er blevet mere legitim, og opleves for unge ligeså legitim som den videnskabelige viden.

➔ Det er vigtigt at bemærke:

Som vidensinstitution, hvor man som bibliotekar traditionelt har besiddet autoritet og haft adgang til ”sand” viden, er det vigtigt at være opmærksom på disse forandringer, fordi unge i dag har en anden måde at gå til viden og autoriteter på. De kommer ikke nødvendigvis på biblioteket for at få ”den rigtige viden”, men en variant af viden og vil måske i højere grad udfordre autoriteten, samt hvad der er ”sandt” og ”falsk”. Det gælder alle unge, ikke kun udsatte.

TENDENSER I SAMFUNDET, DER DANNER BAGGRUND FOR NY UDSATHED OG MISTRIVSEL HOS UNGE

I det moderne samfund er der en række tendenser, der har afgørende betydning for trivsel i dag, og som derfor er vigtige at forstå, når vi arbejder med unge og udsathed:

Tempo

- Travlhed som norm.
- En følelse af at verden er noget man konstant skal reagere på. Der er hele tiden noget, der skal gøres og passes.
- Kan også udmønte sig i at stå i kontrast til dette tempo som en, der ikke har travlt og derfor står uden for fællesskabet, hvilket leder til en forkerthedsfølelse.

Præstation

- Præstationsfokusset flyder ind i hverdagens sociale fællesskaber og normer ift., hvordan man skal præstere og opføre sig i mange sociale rum.
- Ungdomsfællesskabet er døgnåbent i kraft af SoMe, og derfor er der et konstant krav om at skulle præstere.
- Uddannelsessystemet har et konstant fokus på præstation, brugbarhed og anvendelighed.

Psykologisering

- Øget fokus på følelser og det indre liv.
- En konstant 'mærken efter', som kan lede til selvvrderende introspektion, hvor man vender alt ind mod sig selv.
- Stærke refleksive kompetencer kræver også balancearbejde, så det ikke kammer over, og det kan være en stor udfordring i et ungdomsliv, som også er præget af tempo og præstation.

→ Konklusion:

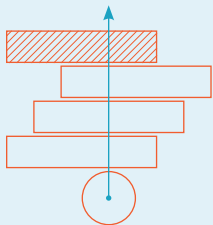
Det er når disse tre tendenser spiller sammen, at unge kan opleve ny udsathed og mistrivsel.

HVAD ER 'NYT'? KLASSISK UDSATHED VS. NY UDSATHED

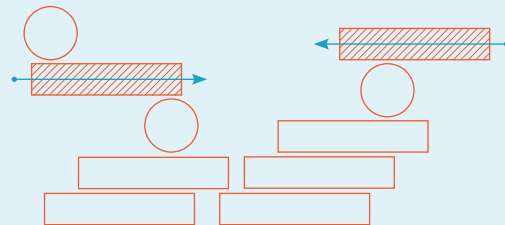
Klassisk udsathed

- Vertikal - den rammer specifikke sociale grupper.
- Kobler sig til konkrete udgangspunkter og kår. Ringe sociale, økonomiske og uddannelsesmæssige kår. Social, kulturel armod.
- Her har de unge et stabilt fundament.
- Ikke vokset i antallet af forekomster de sidste mange år, men holdt et stabilt niveau.

KLASSISK UDSATHED

NY UDSATHED

Ny udsathed

- Horisontal - den rammer bredt, alle socialgrupper og lag på tværs af klasse osv.
- Kobler sig til brede strukturer i samfundet som uddannelsessystemet, arbejdsmarkedet, sociale medier.
- Her har de unge som oftest et robust fundament.
- Overbelastningsreaktioner på brede tendenser i samfundet som er: Tempo, præstation og psykologisering.
- Vokser i antal forekomster.

→ Det er vigtigt at bemærke:

At vi stadig ser unge i klassisk, social udsathed, og at det nye udsathedsperspektiv ikke erstatter social udsathed, men udvider udsathedsperspektivet. Desuden skal vi huske, at der stadig også findes mange unge, der trives.

→ Grafik efter Noemi Katznelsons model.

HVAD BETYDER DET FOR BIBLIOTEKERNE?

Hjælp til kildekritik:

Biblioteket skal være lyttende. Brugernes perspektiv kan i princippet opleves lige så legitimt som fagpersoners. Som bibliotek kan man derfor gå i dialog om viden med de unge biblioteksbrugere. Biblioteket skal kunne argumentere for at nogle kilder er mere valide end andre, på en måde, der giver mening i de unges perspektiv på viden. Bibliotekerne bør hjælpe børn og unge med at tage stilling til og veksle mellem hvilken viden, man kan stole på og hvilken man ikke kan.

Involvering af de unge:

Ikke *for*, men *med* de unge. Mød dem ved at gå i dialog med dem, fremfor at biblioteket serverer/giver dem noget. Unge i dag forudsætter ikke samme hierarki i relationsgrammatikken mellem bibliotekar og ung som tidligere.

Præstation som element i aktiviteter rettet mod unge:

Unge motiveres af præstation, fordi de er opdraget ind i en præstationslogik, men de bukker under, når præstationen er individuelt rettet. I aktiviteter rettet mod unge er det derfor vigtigt at anerkende, at præstation er en forudsætning for deres interesse i at deltage, men at de samtidig har brug for en pause fra netop det at præstere. Aktiviteter hvor præstationslogikken ikke er individuelt rettet, men derimod går mod kollektivet, kan være en løsning her, så de unge hjælpes til at oversætte præstation fra noget individuelt til noget kollektivt/strukturelt.

Blik for flere perspektiver på udsathed:

Man skal forholde sig til unge på en ny måde helt generelt. Udsathed er ikke isoleret til ét af de unge segmenter, men er en markør, der eksisterer over hele linjen. Man skal derfor have blik for flere typer udsathed, både den klassiske vertikale udsathed og den nye horisontale udsathed.

LITTERATUR

Anne Görlich, Noemi Katznelson, Mette Pless og Liv Graversen

Bog, Hans Reitzels Forlag 2019: "Ny udsathed i ungdomslivet - 11 forskere om den stigende mistrivsel".

Anne Görlich, Noemi Katznelson og Mette Pless

Bog, Aalborg Universitetsforlag 2022: "Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering - om ny udsathed i ungdomslivet".

Anne Görlich, Noemi Katznelson, Mette Pless, Liv Graversen og Nanna Bank Sørensen

Tidsskriftartikel i Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning årg. 2,2, 2021: "Ny udsathed: nuancer i forståelsen af psykisk mistrivsel".

Læs mere om forskningsprojektet "Ny udsathed" under Center for Ungdomsforskning: [Ny udsathed \(cefu.dk\)](https://www.cefu.dk).